
Lidské „kuriozity“ fascinují publikum i dnes, upozorňuje Filip Herza

Lidské „kuriozity“ fascinují publikum i dnes

Před nedávnem se v médiích objevila zpráva, že v Mexiku více než 150 let po její smrti pohřbili kdysi slavnou lidskou „abnormalitu“ Julii Pastranovou. Příběh připomněl osudy Mexičanky, kterou pro neobvyklý vzhled v 19. století vystavovali po celém světě. Kulturou komerčního vystavování lidské jinakosti v jejím společenském a ideologickém kontextu se zabývá doktorand obecné antropologie na [Fakultě humanitních studií UK](#) Mgr. Filip Herza.

Výzkumný projekt, který začal Filip Herza zpracovávat již v diplomové práci, se zaměřuje především na české přehlídky tělesné jinakosti v 19. a na počátku 20. století. „Zajímá mě, jak se v tomto období v českých zemích vytvářela představa tělesné normality a v opozici vůči tomu představa tělesné abnormality a jak se tyto kategorie vzájemně definovaly. Zabývám se také tím, jak se toto rozlišování propojovalo s různými dobovými ideologiemi, jako jsou liberální kapitalismus nebo nacionalismus,“ vysvětlil a upozornil, že tělesnou jinakost chápe jako ideologický sociální konstrukt, který vznikal vždy v konkrétním historickém kontextu.

Jeho výzkumný projekt je skutečně ojedinělý, v českém prostředí se dosud tomuto tématu nikdo nevěnoval. „Dnes se nám může zdát, že šlo pouze o jakousi ‚úchylnou‘, dávno překonanou zábavu, ve skutečnosti se však jednalo o významnou symbolickou praxi, která stále znovu potvrzovala, kdo je a kdo není ‚normální‘, a kdo tudíž může být považován za plnohodnotnou lidskou bytost, plnoprávného občana,“ podotkl Filip Herza.

První předvádění lidských „kuriozit“ na počátku 19. století u nás mělo punc kočovných atrakcí. Probíhaly na jarmarcích či nárožích. Postupně se však tyto performance proměňovaly ve velkou show a ty nejpoblábnější „kuriozity“ získaly ve své době status celebrit. „Byla to do značné míry mezinárodní kultura a velká komunita lidí, která se mezi sebou dobře znala, která však z velké části zanikla během druhé světové války, kdy padla za oběť eugenické politiky nacistického režimu,“ upozornil Filip Herza.

Mezi ony světově známé „kuriozity“ patřila právě i již zmiňovaná Julia Pastranová (1834–1860), jejíž vzhled dráždil dobové představy o „civilizovaném“ ženství a zpochybňoval hranice mezi člověkem a zvířetem. Z její kariéry nejvíce těžil impresárió Theodor Lent, který ji předváděl jako „vousatou dámu“, „opičí ženu“ či „nejošklivější ženu na světě“. Lent se s Pastranovou nakonec i oženil. Když při porodu jejich syna v roce 1860 Julia zemřela, Lent se rozhodl nechat její tělo nabalzamovat a ještě několik let potom se živil předváděním jejích ostatků.

Juliina tělesná schránka během řady let vystřídala několik majitelů, až skončila v anatomických sbírkách univerzity v Oslu. Až v současnosti se mexickému guvernérovi Mariovi Lópezovi po několika letech vyjednávání podařilo získat její preparované tělo zpět, aby mohla v únoru roku 2013 více než 150 let po své smrti v klidu spočinout v rodné půdě.

ově.

Dnes a každý pátek koncert vojenské kapel
č. 88. (Sál dobře vytopen)

Dvojčlověk

největší zvláštnost nynější doby
se svým společníkem indiánským trpaslíkem
Jsou oba živi (při nezvýšeném vstupném) denně
10-12 hod. a od 2-8 h večer k vidění

V muzeu „Kosmo“

Ferdinandova třída č. 20 n.

Vstupné 20 kr. V pátek jen pro děti

„Abychom se však ne bavili jen o zahraničních případech... Od třicátých let 20. století je v Hrdličkově muzeu člověka uložena kostra tzv. dahomejské amazonky Gutty, která se do Prahy dostala se skupinou ‚Dahomejců‘, předvádějících se v roce 1892 na Střeleckém ostrově. Její ostatky byly až donedávna vystavovány s naprosto šokujícím popiskem ‚kostra černošky‘. Teprve zásluhou současného kurátora sbírek Mgr. Marca Stelly se dnes dozvídáme o tom, kdo Gutta ve skutečnosti byla a jak se do Prahy dostala. Zda se o její ostatky v budoucnu někdo přihlásí a Česko tak bude mít možnost symbolicky zúčtovat se svou rasistickou minulostí, je zatím ve hvězdách,“ podotkl Filip Herza.

Vystavování lidských „kuriozit“ se na přelomu 19. a 20. století těšilo velké popularity. Jinak tomu není však ani dnes. „Když jsem se o toto téma začal zajímat, tak mi jako antropologovi přišlo nejzajímavější to, že je to z dnešního pohledu něco nepochopitelného. Říkal jsem si, že to volá po prozkoumání, porozumění a kritické interpretaci. Záhy se ale ukázalo, že to až tak dnešnímu vnímání tělesné jinakosti a ‚postižení‘ vzdálené není. Dnes třeba televize vysílají reality show, kde vystupují tzv. liliputáni. Diváci s nadšením sledují, jak zakládají rodinu, staví dům, jak jedou na dovolenou. To jsou narativy velmi podobné těm, které sledují v dokumentech z 19. století,“ zdůraznil.

Jeho výzkum souvisí s oborem společenskovědního bádání nazývaným disability studies, který je u nás relativně nový. Vědní obor o sociálních a kulturních konstrukcích tělesné a intelektuální jinakosti a její interpretace jako „postižení“ se dnes v zahraničí těší velkému zájmu. Představit hlavní myšlenky a koncept disability studies u nás by měla také výstava pojmenovaná *Postižení normalitou*, na jejíž přípravě se Filip Herza podílí. Začít by měla letos v červnu v galerii DOX u příležitosti stého výročí založení Jedličkova ústavu.

„Její snahou je ukázat to, že ‚postižení‘ je věcí sociální, že nemá svůj původ v tělech či myslích konkrétních jedinců, ale že ho vytváří společnost různými bariérami, předsudky a stereotypy,“ vysvětlil Filip Herza a zmínil spolukurátorku

výstavy Mgr. Kateřinu Kolářovou, Ph.D., z katedry genderových studií FHS UK, která se o ukotvení oboru disability studies v České republice dlouhodobě snaží a jejíž snahu podporuje i výzkum Filipa Herzy.

Další otázky a nápady k tématu můžete psát přímo Filipu Herzovi: filipherza@gmail.com .